

РОЛЬ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Сучасне суспільство потребує нового погляду на суспільні процеси та готовність брати активну участь у конструюванні шляхів та напрямів їх розгортання. Відповідно для реалізації цих завдань принципово важливим є формування та розвиток у молоді лідерських якостей, що дозволить їй брати на себе ініціативу та нести відповідальність за соціум.

У сучасних умовах ці завдання в українському суспільстві стають все більш актуальними, бо ми будуємо нове суспільство - громадянське, в якому ініціатива та відповідальність мають йти знизу, від громадян, які мають контролювати діяльність держави, а не навпаки. Саме тому питання формування лідерських якостей стають одними з пріоритетних напрямків наукових пошуків.

Феномен лідерства завжди привертав увагу вчених. Узагальнення цих розробок дозволяє представити лідерство як мета-код, в якому поєднуються статичні та динамічні компоненти, а їх дослідження має бути спрямоване на розкодування цього феномену. Значна роль в цих процесах має належати освіті.

Розкодування феномену лідерства має, на наш погляд відбуватися у кілька етапів, перший з яких – розуміння домінуючого сприйняття лідерства у суспільній свідомості, тобто очікування від нього.

Ми виявили¹, що домінуючим у свідомості молоді є ситуаційний підхід до визначення лідера. Так, 60,1% респондентів вважають, що лідер – це «людина, яка в тій чи іншій ситуації бере на себе ініціативу і відповідальність за групу/суспільство». Прихильників підходу, який спирається на наявність у людини особливих якостей, що і дозволяє їй посідати лідерські позиції – 31,5%. І лише 3,8% респондентів вважають, що провідною ознакою лідера є його поведінка як значущої людини.

¹ Анкетне опитування «Лідерство у сучасному суспільстві: молодіжна інтерпретація» (n=235, жовтень-листопад 2015 р.) (опитано молодь у віці до 35 років, серед яких 60,3% жінок та 39,7% чоловіків).

Очевидно, що сучасна молодь акцентує увагу на тій ролі, яку може відігравати людина у конкретній ситуації, тобто в такому розумінні лідерство набуває змінного характеру та пов'язано із завданнями, які постають перед групою/суспільством. Така трактовка лідерства дозволяє робити акцент на формуванні та розвитку тих якостей людини, які є максимально бажаними для сучасного суспільства, і роль освіти в цьому процесі має бути значною. Перш за все, вона має полягати у формуванні певних особистих якостей.

Вивчення природи лідерства в соціумі показує, що лідери, як правило, мають ряд чітко виявлених якостей. Узагальнюючий аналіз літератури з цього аспекту дозволяє віднести до них: відповідальність, постійний саморозвиток, активність, високий рівень компетентності, вміння керувати людьми та заохочувати їх до колективних дій тощо.

Наше звернення до провідних, на думку респондентів, якостей лідера показало, що для молоді це, перш за все, цілеспрямованість (86,1%). Далі йдуть: впевненість у собі (85,4%), відповідальність (83,1%), інтелект (70,8%) і вміння керувати іншими людьми (66,2%).

Додатковий аналіз даних опитування продемонстрував, що значущість окремих якостей, які вважаються респондентами важливими атрибутами лідера, диференціюються у залежності від загального розуміння ними лідерства. Так, прихильники ситуаційного підходу більше, ніж інші, цінують у лідера відповідальність (1-2 місце в ієрархії порівняно з 3-6 у прихильників інших підходів) та чесність (8-9 місце при 11). Ті респонденти, які сприймають лідерство з точки зору позиціонування лідера, значно більше акцентують увагу на такій якості лідера, як урівноваженість (1-3 місце при 8-10). Вони також менше цінують вміння управляти іншими (7-10 місце при 4-5).

Результати дослідження свідчать, що для формування когорти сучасних лідерів освіта має, по-перше, знати потреби суспільства у типі лідера та його якостей; по-друге, використовувати потенціал різноманітних засобів для формування та розвитку лідерських якостей (студентське самоуправління, навчальні та позанавчальні форми діяльності тощо).